

Josef Svatopluk Machar: Zde by měly kvést růže

Otrokyně otroka

Bije čtvrtá. Zívla. Vstala,
přehodila jenom sukni
a jde bosa opatrně,
aby neušlápla někde
některého z malých spáčů,
rozesetých po podlaze.

Jizba černá. Vzduch tu leží
těžký, proteplený dechem
úst a těl. Muž táhle chrápe,
děti oddychují rychle.

Rozdělává oheň, zívá,
přimhuřuje zrudlé oči,
rozcuchaná hlava klesá
ospalostí k suchým nadržům,
staví hrnky s pokličkami
v plochy plátů, mele kávu,
přiloží a před dvířkami
choulíc se zří jako sova
v tancující jasný plamen.

Náhle vztýčí se, jde tiše
k oknu šátkem zastřenému,
sáhne na zed', sundá cosi
a jde zpět. Už čile, živě
sedá k plotně, otevírá
dvířka její, rozkládá si
na kolenou v záři ohně
starou švabachovou knížku
a zří do ní vážně dlouho.
Na to zvedá hnědý kornout
s podlahy a z listů knihy
bere kousek tužky, píše
zvolna, jaksi namáhavě
řádku numer, hledí na ni
spokojeně, porovnává
ještě s knihou, vyndá z kapsy
desetník a zabalí jej
do papíru s číslicemi.

Na chodbě teď vrzly dvěře.

Její bosé nohy rychle
vjely v trosky jakýchs trepek,
tiše otevřela, vyšla.

Mrazivý vzduch vane v jizbu,
žena zachvěla se zimou.

Naproti na prahu stojí
taktéž v košili a spodní
sukni sousedka. Plam svíčky
z jízdby žlutě vyzařuje.

Pozdraví se.

„Je to zima!“

„Jako v Siberii.“

„Takhle

protopit tu člověk musí

halíř poslední“

„Ba, – musí.“

„Jak pak,“ prvá přitlumeně

zašepotá, „chtěla byste

přisadit si? Já zas měla

živý sen.“

„No, vida, vida,

mně už se teď pranic nezdá.“

„Tak se zdálo mi – to bůh ví,
kde se hloupé sny ty berou –
že jsem posledního chlapce
měla s velkým jedním pánem,
jako kníže nebo baron,

a on platil – myslete si –
na to dítě každý měsíc
třicet zlatých!“

„Tu to máme,“

míní druhá, „takhle ve snu
člověka přec štěstí potká.“

„Já vám ani nevěděla,
co s tím houfem peněz dělat!
Mám ty desítky tři v ruce,
nový modrý hladký papír
– teď to ještě v prstech cítím –
a tak myslím si: můj bože,
co mám jenom nejdřív koupit?
A v tom hodiny už hrknou,
bijí – a desítky v pekle.“

„Pět krejcarů bych si dala,“
sousedka se rozhoduje.

„Dejte. Já už vyhledala.
Tu jsou. Velký boháč – sedma.
Nemanželské dítě – dvanáct.
Náhlé štěstí – pětatřicet.
Bože, vyjít aspoň ambo!
Vyplatila bych si šaty,

dali mi dvě zlatky na ně.
Vždyť už nemám vyjít v čem
na ulici!“

„Ba i já bych
věděla kam s nákou zlatkou!“

„Počkejte, já musím na skok
k plotně, vařím brambory dnes,
trochu kávy, vařím to už
na celý den, člověk spíše
ušetří pár krejcarů tak.“

Vklouzla v jizbu, přiložila,
přistrčila hrnky k sobě
a zas vyšla.

„Tak co včera?
Tatíkové byli v schůzi,
co váš říkal?“

„Bylo prý tam
tuze hlučno. Mluvílo se
silně proti továrníkům.
Řekli si tam, že těm pánům
je ten dělník jenom otrok.
Nebude-li prý to jinak,
musí přijít velká stávka.“

„Bože, bože,“ chví se první,
„jen zas to ne. Tatíkové
smyslí si to, nepováží,
že je doma tolik krků,
že se jíst chce, že je zima.
Tyhle rebelantské řeči
ty jsou toho všeho vinny!“

„A váš muž se trochu tento – –“
sousedka dí ostýchavě,

„doma durdil?“

„Co má dělat?“

řekla prvá s resignací.

„To je vždycky. Zrovna jako
když se zlobí ve fabrice.

Chytil včera trochu ohně,
dopálil se z všech těch řečí –
nu, a vztek si musil vylít.

Podívejte –“

Žena zdvihla

obě ruce v záři svíčky.

Na těch obnažených svalech,
vyhublých se svislou kůží,
modraly se stopy bití.

„Taky dětem dal co proto – – –
Chudák – vztek si musí vylít!
Bolí to – ba – ale když se
vyzlobí a ukonejší,
řekne jedno vlídné slovo – –“

„Kde už jsi zas klepno stará!“
rozzlobený mužský hlas se
ozval z jizby.
„Bože, bože,
ještě není konec! Bože!“

Ruce křížíc, hlavu kloníc
vklouzla rychle v tmavý prostor...

(Machar, Josef Svatopluk: Zde by měly kvést růže. 1891-1894. Šimáček František, Praha 1894, s. 95–103.)

Josef Svatopluk Machar: Satiricon

Skoro variant předcházejícího, mnohem případnější, třeba málo estetický

Čech a Němec, páni, oba stejní jsou,
za osmnáct ten, ten dvacet beze dvou.
Chyba je a původ každé třenice,
že ve Vídni nemaj, no, dvě zadnice.
Leze-li v ni Němec, Čech se v pokřik dává,
že nezadatelná trpí česká práva –
a když Čech v ní vlezl, zase Němec běsí,
že prý trpí svaté jeho interesy –“
u „Zelené žáby“ v politiků sboru
takto pan Kos odkryl jádro věčných sporů.

(Machar, Josef Svatopluk: Satiricon. 1902–1914. Aventinum, Štorch-Marien Otakar, Praha 1928, s. 21.)

Josef Svatopluk Machar: Confiteor

Žen postavy, jež miloval jsem kdysi, v blednoucím lesku vidím v dáli jít...

I.

První láska

Když miloval jsem – dávno tomu –
tím prvním lásky zápalem,
mně stačilo zřít hřeben domu,
neb v okně jejím záclon lem,
já stávil jsem v zanícení
nad její v písku šlépějí,
mne uvádělo v rozechvění,
když s matkou svou šla alejí,
já zbožňoval blankytné šaty,

v nichž chodívala v síně škol,
a blahem plnil rozepjatý
mne světlý její parasol...

Pak miloval jsem během roku
– jak čas to nese měňavý –

žár polibků a plamen v oku
a lepost' štíhlé postavy –
však čas ten přešel... z bouří, rejů
jsem vyšel s trpkým zoufáním,
dnes cítům těm se jenom směju
tím smíchem hořkým, profánním –
však kol té dětské lásky čistá
a svatá plá tak po dnes zář –
že s citem zbožným, atheista,
poklekám její před oltář...

*(Machar, Josef Svatopluk: Confiteor. Básně 1881-1886. František Šimáček, Praha 1887, s. 96
–97)*